

*Detta är en avskrift av ett tingsprotokoll från 1751 som AJH kallade "**Beskrivning öfver min gård 1751**". Till denna hör en skiss av AJH:s hand över hur de olika byggnaderna kunde tänkas vara utplacerade på den dåvarande fastigheten Bringåsen No 2 som låg ungefär mitt emellan dagens gårdar "Walls" och "Olovs" (tills nyligen ägd av Jan Ivan Eriksson). 100 år senare flyttades hela gården upp på Bodsvedbacken och blev Hans Anderssons och Brita Jonsdotters nybygge. Gårdsflytten och även nedanstående brandkatastrof finns beskrivna i www.busvedbacken.ath.cx/KulturBerattelse*

Wid ting i Lit 1751 anmälde bonden Olof Persson i Bringåsen hurusom natten mellan den 19de och 20de Juni 1751 hade genom en häftig vådeld lidit skada på thess hus och lösa egendom. Den 28de Juni hade landshöfdingen utsett synemän nämligen länsmannen Magnus Niure, med nämndemännen Olof Tholsson i Bringåsen och Olof Hansson i Kläppe, utan ock å alla predikstolar i Jämtland kungöra låtit att vid therpå nästföljande thing, thet ärendet om brandstodet skulle den 9de November företagas och afgöras då häradsmännen antingen sjelfva eller genom ombud dhessa angelägenheter bevaka. Nu inkommo ofvanbemälte synemän med theras berättelse och värdering under den 6te sistlidne Juli. Eljest inställde sig ingen för de andra tingslagen, therföre blef omförmälde eldskada noga undersökt och först efterfrågadt på hvad sätt eldskadan blifvit förorsakadt, så Olof Persson berättar, thet han ej vet huru elden lös kommit, emedan han den tiden var borta i fåbodarne. Olof Perssons hustru Kerstin Hansdotter och pigan Karin Mårtensdotter gjorde alldeles lika berättelse, som vid synen nembligen att the den 19de Juni 1751 haft uppe eld i hvardagsstuvan på eftermiddagen och therstädes bakat litet bröd, hvarest och elden först lös kommit, men nekade alldeles att the på något sätt elden vårdslöst handterat. Skolande ock bemälte piga om aftonen, förr än hon gick till sängs vahrit ute att efterse elden, men tå ej kiänt något os, än mindre sett någon fara. Begge betygade att skorstenen vahrit hel och utan lyte, och thet så mycket mehra som then blifvit vid omtimringen förbättrad och lagad. Olof Eriksson i gården vittnade efter aflagd ed, att han vahr på något arbete hos Olof Persson i Bringåsen när eldskadan skedde, och viste att Olof Perssons hustru Kerstin Hansdotter och pigan Karin Mårtensdotter under Olof Perssons frånvaro bakat vi middagstiden och slutade emedan solen var något uppe. Sedan han lagt sig i en sängstufva på gården, såg han huru eldslågan slog ut ur hvardagsstufvan, genom farstugudörren och fönstergluggarna, men ej viste han huru elden löös kommit. Dragonen Erik Ringström och drängen Olof Olofsson i Bringåsen berättar att när the sent om aftonen kommit hem ur skogen hade Ringström vid sitt torp blifvit varse att thet rökte mycket i Olof Perssons gård och strax thereafter sprungit till the andra grannarne, hvarest han bättre fick se att thet illa tillstodf och therföre uppväckte grannarna. När Ringström och Olof Olofsson kommo dit vahr elden så vida utspridd att det brann vid skorstenen och begynte stå ut genom fönstergluggarne och farstugudörren, men för eldens häftighet kunde de ej utröna huru elden fast löös kommit. Efter thetta företogs syn och värderingar till närmare efterseende och hvad husens värdering angår blef nu som förr vid olycksaliga händelser skett rättadt efter 24deCap. Byggningabalken samt efter the mellan tingslagen i Jämtland 1744 upprättade och af högvälborne landshöfdingen stadfästade

föreningar så att för hvart och ett för bonden nödvändigt hus blef ansedt för hvad det vahr, när thet afbräntes nytt eller gammalt och å thetta hemman som allenast af tvenne tunnland uträknadt efter $\frac{3}{4}$ af det som består å hemman af 3 tunnland och therutöver nämligen:

1/ Hvardagsstufvan med kammare $18\frac{1}{2}$ alnar ($1 \text{ aln} = 0,6 \text{ meter}$) lång, 12 alnar bred, 9 varf hög, i maj månad 1751 uppsatt, med en källare under kammaren, jämväl i godt stånd och nyligen förbättrad. Sedan stufvan och kammaren med godt tak och golf, samt paneltak, kan ej vidare värderas än till 75 :- daler.

2/ Gäststufvan med fälstuga (*Ungefär resandestuga, fäl = resa, färd*) och theruti afbalkad kammare, 17 alnar lång, 12 alnar bred och 9 varf hög, uppsatt år 1736 och således 14 år gammal men dock varit i behållet stånd med tak och golf samt paneltak inuti, jemte behörigt innanrede utsattes till 45:- daler.

3/ Sädes och mjölbod med lillastufva, samt en loftesbyggning med utskott öfver östra porten $12\frac{1}{2}$ alnar lång, $6\frac{1}{2}$ alnar bred och 14 varf hög, uppsatt år 1746 med helt nytt tälningstak, så att huset var i fullkomligt skick och värderadt till 45:- daler.

4/ En murad källare med svale, botten nyligen af grofva telningar uppålagd, 3 alnar i fyrkant och 3 alnar lång, värderad till 5:- daler.

5/ Källarebod med botten och 2ne loft theröfver, hvaraf thet ena varit utskott öfver västra porten, 14 alnar lång, 9 alnar bred och 16 hvarf hög. Har varit brukad till visthus och förlidet år med nytt tälningstak och näfvertäckt, och thessutom i behörigt stånd, värd 22 daler, 16 öre.

6/ Hemligt hus, uppsatt med 4 knutar, 4 alnar i qvadrat och 6 varf högt af gammalt, dock godt furuvirke, värderadt till 6:- daler.

7/ Redskapshus, 9 alnar i qvadrat, 7 varf högt, uppsatt dels af furutimmer, dels af grantimmer vid pass 20 år gammalt, dock i behållet skick, värdt 7 daler 16 öre.

8/ Kornlada 14 alnar lång, 12 alnar bred, 12 varf hög, uppsatt af godt furutimmer med loge, golf, tälningstak, något gammal, men likväl värdt 40:- daler.

9/ Stall med skulle öfver samt en i samma byggning uppsatt foderbod på södra ändan, 13 alnar lång, 8 alnar bred och 13 varf högt, uppsatt år 1735 af godt furutimmer, och med behörigt innanrede, samt i behållet stånd och således värd 45:- daler.

10/ Fähus, $10\frac{1}{2}$ alnar långt, $13\frac{1}{2}$ alnar bredt och 7 varf högt, skött vid pass 20 år men till allt innanrede och tak färdigt, och sålunda värdt 35 daler.

11/ Svinhus, 3 alnar långt, $4\frac{1}{2}$ alnar bredt, uppsatt år 1749 af godt timmer och med godt tak försedt, värderadt till 7:- daler 16 öre.

12/ Foderbod 7½ alnar i qvadrat och 10 varf hög uppsatt år 1743 med godt tälningstak, till golf och väggar behållen, värderad till 8:- daler.

13/ Jämväl en foderbod af samma storlek, dock något gammal, men till tak och väggar behållen, värderad till 3:- daler.

Uppå sädesåkern nära intill de afbrända husen har ett stycke blifvit af elden afbrändt, värderadt till 4:- daler. En och ½ tunna spannmål och mjöl tillsammans blifvit förbrändt värderadt till 3:- daler.

Och emedan det annars ej kunde utletas på hvad sätt elden löös kommit, så pröfvar Härads Rätten enligt 2dra § i 24 Cap. Bygginga Balken och 35 ½ och 17 Cap. rättegångsbalken att hustru Kerstin Hansdotter måtte med ed betyga att elden ej var af hennes vållande löös kommen. Hvilken ock Kerstin Hansdotter med ed å bok aflade.

Härefter afsades efter §4 Bygginga Balken 24 Cap. och efter ofvanberörda stadfästade förening, hela Jämtland gifva brandstod med 216 daler och 16 öre hvilket herr Baronens och Landshöfdingens förordnande hemställdes. -

Rustmästargården vid gamla kyrkan motsvarar ungefär den här beskrivningen av mangårdbyggnad och är från samma tid. Den är dock lite mindre eftersom rustmästargården har "vardagsstugan" till vänster och "helgdagsstugan" till höger med gemensam ingång och förstukammare. I Bringåsen No 2:s fall var det två sammanbygga hus med varsin ingång och förstukammare -jfr moderna radhus!

Hela gårdskomplexet i Lungre inklusive Rustmästargården på 1700-talet var dock större än Bringåsen No 2 eftersom det omfattade flera hemman.

Att man vid den här tiden allmänt byggde gårdstunen på det här sättet framgår också av följande beskrivning, gjord av Lungrebon Hans Jonsson 1910, som gäller den då största byn i Kyrkås, Kläppe:

På Jonas Mårtenssons tid (*bonde på Kläppe No 5 ungefär mellan 1760 - 1790*) var det eldsvåda i hans gård. Gårdarne i Kläppe voro då så tätbygda, att **man kunde gå på hustaken rundt hela byn**. Under nämnda eldsvåda kom händelsevis kaptenen Max von Wurtemberg, kallad Troll-Maxen, och reste här förbi. Denne företog sig att gå rundt omkring elden, och antog man det vara för den skull elden ej spred sig till de andra gårdarna.

Eldsvådor var bara en av olika påfrestningar (utöver beskattning från överheten) man hade att utstå. Från andra källor har jag inhämtat att just år 1751 pågick utbredda farsoter som allmänt drabbade både hästar och får i landskapet Jämtland. "I maj månad år 1751 inventerades på befallning av landshövdingen i Gävleborgs län hästbeståndet i Jämtland på grund av att en explosionsartad sjukdom där dragit fram och spritt sig till angränsande landskap. Utredningen avsåg 'hingstar, utskurna

hästar och ston'. "

Utredningen kom fram till att det i Jämtland fanns 2500 hästar i de nämnda klasserna. Många hade drabbats av de iakttagna symptomen "...hästen syntes daggande i nosen och själva ögonstenarna voro helgröna. Kring båda sidorna omkring ådrorna vid senorna syntes några små koppor, som svartnade när kreaturet var med sjukdomen inficerad. Som botemedel använde han koppulver, bernsten lagerolja, drakblod, kräftstenar och jungfruvatten varmed det övriga blandades. Sjukdomen stod inte att bota på annat sätt betygade Jöns Eliasson, Sanne Oviken i ett intyg dagtecknat den 28 mars 1751."

Det rapporterades dock inte mer än 103 st hästar som dött av farsoten i hela Jämtland.

Gävleborgs intresse för hästarna i Jämtland kan säkert förklaras med att jämtlandsbönderna på den här tiden både själva uppfödde, och via forbondetrafiken med det stora ekonomiska centrumet i Tröndelag där hämtade en stor del av de hästar som fördes söderut och försåg bl a Gävleborgs län med nödvändig dragkraft.

Ur ett tingsprotokoll från år 1774 kan man utläsa att sammanlagda antalet skattebönder i de två Kyrkåsbyarna Bringåsen och Brynje var nio. Dessa nio bönder födde med hjälp av skogsslätter och beten samt härbergerade i sin hus sammanlagt 12 hästar, några fålar, 51 kor, 29 ungnöt och 135 får plus getter.

Per gård betyder det att de flesta hade en häst, några hade två. Man hade 5 - 6 kor, 3 ungdjur, 10 - 12 får och 3 - 5 getter.

Fåren fanns på alla gårdar fram till 1930-talet och var som synes flest till antalet och var viktiga som ulleverantörer till den vanligast förekommande textilvaran i kläder, åkfällar mm.

I den ovan citerade rapporten kan man vidare läsa:

" Jämsides med hästfarsoten gick en fårpest genom Jämtland och symptomen för denna var, att djuren voro till gallan, lever och lungor förruttnade samt uti kroppen uppfyllda med vatten 'så att sjukdomen mest lärer bestå i vattensoten'. Följande siffror tyda ej blott på en katastrofal dödlighet utan lämna också en märklig uppgift om det stora fårbeståndet i Jämtland denna tiden.

I Rävsnuds tingslag dogo 156 får, i Brunflo 1270 st, i Sunne tingslag 894, i Bergs 300, i Ovikens 1728, ...eller sammanlagt 6416 får under tiden: hösten 1751 till i april månad år 1752."

Brunflo var som synes hårt drabbat och har sina skogsbeten och fäbodan delvis vägg i vägg med byarna Bringåsen och Brynje. Det finns därför grundad anledning tro att även Kyrkåsbyarna var drabbade även om de inte nämns i rapporten.

Det totala antalet får i Jämtland torde ha varit (1700 hemman x 10 - 12 får) = närmare 20 000 st, så att dödligheten låg omkring 30 % enligt mina beräkningar.